

Odločitve Ustavnega sodišča s področja delovnega prava in prava socialne varnosti v obdobju 2008 – 2017

Etelka Korpič Horvat*

UDK: 349.2/.3:342.565.2

Povzetek: Prispevek vsebuje analizo ustavnosodnih presoj Ustavnega sodišča Republike Slovenije s področja delovnega prava in prava socialne varnosti v obdobju 2008 – 2017. Na podlagi podatkov o uspešno rešenih ustavnih pritožbah avtorica ugotavlja, da je bilo v proučevanem obdobju največ razveljavljenih sodb sodišč zaradi kršitev človekovih pravic, ki so se nanašala na ustavno procesna jamstva, predvsem na 22. člen Ustave (enako varstvo pravic). Na podlagi vloženih pobud in zahtev pa avtorica predstavi protiustavnost zakonskih določb in oceni vpliv Ustavnega sodišča na razvoj individualnih in kolektivnih delovnih razmerij ter socialne varnosti.

Ključne besede: Ustavno sodišče, ustavna pritožba, pobuda, zahteva, ustavnosodna presoja

Decisions of the Constitutional Court in the Fields of Labour Law and Social Security Law in the Period 2008-2017

Abstract: The paper contains an analysis of constitutional reviews of the Constitutional Court of the Republic of Slovenia in the fields of labour law and social security law in the period 2008-2017. On the basis of the data on successfully resolved constitutional complains the author concludes that during the studied period most of the annulled judgements of the courts referred to violations of human rights which concern constitutional procedural guarantees, in particular Article 22 of the Constitution (equal protection of rights). On the basis of submitted initiatives and requests, the author presents the unconstitutionality of the legal provisions and

* Etelka Korpič – Horvat, doktorica pravnih znanosti, podpredsednica Ustavnega sodišča Republike Slovenije, etelka.korpic-horvat@us-rs.si
Etelka Korpič – Horvat, PhD in Law, Vice-president of the Constitutional Court of the Republic of Slovenia

assesses the impact of the Constitutional Court on the development of individual and collective labour relations and social security.

Key Words: *Constitutional Court, constitutional complaint, initiative, request, constitutional review in the period 2008-2017*

1. UVOD

Prispevek zajema pregled odločitev Ustavnega sodišča s področja delovnega prava in prava socialne varnosti v obdobju od 2008 do 2017. Ustavnosodne zadeve z navedenih področij predstavljajo slabih 10 odstotkov vseh zadev, ki jih rešuje Ustavno sodišče. Podatkovni del prispevka o vlogah (zahteve, pobude, ustavne pritožbe) in o rešenih zadevah (odločbe, sklepi) v posameznih letih je namenjen analizi, katere zakone ali njihove dele in druge predpise je Ustavno sodišče razveljavilo ali ugotovilo njihovo protiustavnost ter katere človekove pravice in svoboščine so bile kršene. Obdelani sta neizvršeni odločbi Ustavnega sodišča iz tega obdobja.¹

2. ODLOČITVE USTAVNEGA SODIŠČA S PODROČJA DELOVNEGA PRAVA IN PRAVA SOCIALNE VARNOSTI

Obdobje 10 let je zadosti dolgo obdobje, da lahko na podlagi podatkov ugotovim določene značilnosti odločanja Ustavnega sodišča s področij delovnega prava in prava socialne varnosti, čeprav bi bila za poglobljeno razlago obsega in odločitev Ustavnega sodišča potrebna temeljitejša analiza. To velja predvsem za ugotavljanje vzrokov za stanje, ki nam ga razkrijejo podatki. Sedaj lahko le primerjam ustavnosodne odločitve, ki se nanašajo na delovne spore, z odločitvami socialnih sporov in vsemi odločitvami, ki jih je sprejelo Ustavno sodišče v obravnavanem obdobju.

¹ V prispevku sem upoštevala podatke pridobljene na Ustavnem sodišču Republike Slovenije, predvsem iz Poročil o delu Ustavnega sodišča za posamezna leta iz obravnavanega obdobja.

2.1 Odločitve Ustavnega sodišča s področja delovnega prava na podlagi vloženih ustavnih pritožb

Tabela 1: Ustavne pritožbe (Up) s področja delovnega prava v obdobju od 2008 do 2017

Leto	Vse rešene Up	Rešene Up	Delež	Ugo-dene	Delež	Število nespre-jemov	Delež nespre-jemov	Število zavrženj	Delež zavrženj
2008	3297	102	3,09%	0	0,00%	78	76,47%	29	28,43%
2009	1348	49	3,64%	4	8,16%	33	67,35%	18	36,73%
2010	1500	87	5,80%	1	1,15%	66	75,86%	31	35,63%
2011	1475	75	5,08%	1	1,33%	59	78,67%	19	25,33%
2012	1287	114	8,86%	1	0,88%	87	76,32%	24	21,05%
2013	1074	103	9,59%	1	0,97%	85	82,52%	25	24,27%
2014	933	119	12,75%	1	0,84%	105	88,24%	25	21,01%
2015	964	71	7,37%	2	2,82%	61	85,92%	15	21,13%
2016	870	60	6,90%	2	3,33%	52	86,67%	14	23,33%
2017	784	44	5,61%	3	6,82%	26	59,09%	20	45,45%
Skupaj:	13532	824	6,09%	16	1,94%	652	79,13%	220	26,70%

Vir: Ustavno sodišče Republike Slovenije <http://www.us-rs.si/>, poročila o delu za posamezna leta.²

V obravnavanem obdobju je bilo rešenih 824 ustavnih pritožb (v nadaljevanju Up) ali 6,09% od vseh 13532 rešenih Up, ugodenih pa je bilo le 16 Up ali 1,94% od vseh Up vloženih na Ustavno sodišče, kar je pod povprečjem vseh ugodenih Up na Ustavnem sodišču (2,97%). Delež nesprejetih Up je bil znatno višji (79,1%), kot je bil delež vseh nesprejetih Up na Ustavnem sodišču (45,3%). Senat Up ne sprejme v obravnavanje, če oceni, da ne gre za kršitev človekove pravice ali niti ne gre za pomembno ustavnopravno vprašanje. Je pa zavrženih Up v delovnih sporih manj (26,7%), kot to velja za povprečje vseh Up na Ustavnem sodišču (44,7%). Najpogostejši razlogi za zavrženje so neizpolnitev procesne predpostavke izčrpanja pravnih sredstev. Na področju delovnega prava je bilo največ razveljavitev sodnih odločb zaradi kršitev ustavno procesnih jamstev po 22. členu Ustave (enako varstvo pravic) z vidika očitne napačnosti (arbitrarnosti)

² Podatki o številu zavrženj in nesprejemov se ne ujemajo s številom rešenih zadev, ker lahko ena rešena zadeva vsebuje dve odločitvi.

in nezadostne obrazloženosti. Iz razloga nezadostne obrazloženosti je bilo razveljavljenih 6 sodb, s tem da so bile 3 ustavne pritožbe združene; iz razloga očitne napačnosti 4; v šestih primerih pa očitna napačnost ni bila ugotovljena. Kršitev 22. člena Ustave pomeni kršitev enakega varstva pravic. Po doktrini Ustavnega sodišča določba vsebuje več vidikov, predvsem jamstvo obrazložene sodne odločbe, nearbitrarne odločitve, prepoved samovoljnega odstopa od ustaljene sodne prakse, enakosti orožij in druge. Ustavno sodišče ne presoja pravilnosti ugotovitve dejanskega stanja in zmotne uporabe materialnega ali procesnega prava. Pristojnost Ustavnega sodišča je zgolj zagotoviti, da sodišča zakona ne bodo razlagala na način, ki bi bil nezdružljiv s kakšno človekovo pravico ali svoboščino (odločba št. Up-1231/07 z dne 4. 12. 2008). Zato je Ustavno sodišče pri teh presojah zelo zadržano. Vendar, ko ugotovi, da so sodne odločitve brez vsake razumne obrazložitve, očitno napačne, brez prepričljive obrazložitve zavrnitve dokaznega predloga, ali spremenjene sodne prakse itn, take pomanjkljivosti pomenijo kršitve človekovih pravic.³

Pravica do obrazložene sodne odločbe

Po doktrini Ustavnega sodišča pravica do poštenega postopka vključuje pravico do obrazloženosti. Predvsem je pomembno, da sodišče jasno razloži razloge na katerih temelji odločitev.⁴ Če odločba nima razlogov, je odločitev neobrazložena. To velja tudi za Vrhovno sodišče, še posebej tedaj, kadar spreminja odločitvi sodišč prve in druge stopnje. Sodišče mora jasno razložiti razloge za spremembo stališča (funkcija organskega razvoja prava). Če odločba ni obrazložena, Ustavno sodišče ne more ugotoviti, ali je arbitrarne, ker ne vsebuje razlogov za presojo. Zato najprej preizkusi, ali izpodbijana sodba zadosti zahtevam obrazložene sodne odločbe iz 22. člena Ustave. V zadnjem obdobju treh let Ustavno sodišče ugotavlja največ kršitev ustavnoprosesnih jamstev zaradi pravice do obrazloženosti.

V nadaljevanju povzemam nekatere odločitve Ustavnega sodišča, ki se nanašajo na presojanje kršitve 22. člena Ustave z vidika nezadostne obrazloženosti.

³ Glej Galič, Aleš, str. 10-14.

⁴ Glej Pavčnik, Marjan, str. 407.

Iz **odločbe št. Up-919/10-21 z dne 8. 11. 2012** izhaja stališče Ustavnega sodišča, da je zahteva po obrazloženosti odločb instančnih sodišč praviloma nižja od siceršnje zahteve po obrazloženosti sodnih odločb, vendar le, kadar instančno sodišče pritrdi pravnemu naziranju nižjih sodišč in je zato mogoče že iz sodbe nižjih sodišč razbrati razloge za sprejeto pravno stališče.

V **odločbi št. Up- 647/15 z dne 19. 5. 2016**, je pritožnica očitala Vrhovnemu sodišču, da je v obravnavanem primeru z izpodbijano sodbo odločilo drugače kot v bistveno enakem primeru s prejšnjo sodbo, ne da bi za to navedlo razloge. Prvič je sprejelo stališče, da ni bistveno, ali so bile kršitve, ki naj bi jih tožnik storil, podrobno opisane v zapisniku seje nadzornega sveta in v sklepu o odpoklicu; zadošča, da jih ugotovi šele sodišče. V izpodbijani kasnejši sodbi pa je Vrhovno sodišče sprejelo stališče, da morajo biti že v sklepu o odpoklicu dovolj določno navedene hujše kršitve, ki so bile razlog za odpoklic. Ustavno sodišče je sprejelo stališče, da je pravica do ustrezne obrazloženosti sodne odločbe pogoj za preizkus razumnosti sprejete odločitve. Vrhovno sodišče lahko odstopi od pravnega stališča, za katero meni, da je pravno zmotno, pa čeprav to ugotovi (samo) pol leta kasneje. Dolžno pa je v tem primeru vsebinsko obrazložiti razloge za spremembo stališča. Stranka sicer ne bo razumela zakaj je v povsem enakem dejanskem stanju sodišče v njenem primeru odločilo drugače.

Pravica do nearbitrarne sodne odločbe (očitna napačnost, samovoljnost)

Po doktrini Ustavnega sodišča gre za očitno napačnost (arbitrarnost, samovoljnost) tedaj, ko sodišče svoje odločitve ne utemelji s pravnimi argumenti, tako, da je mogoče sklepati, da sodišče ni odločalo na podlagi predpisa, temveč na podlagi kriterijev, ki pri sojenju ne bi smeli priti v poštev. Stranka v sodni odločbi ne najde pravnih temeljev in pravne logike v sprejeti odločitvi. Sodišče poda argumente za svojo odločitev, vendar so ti očitno napačni. Gre za samovoljno odločitev, ki temelji na očitno napačni razlagi zakona. Napačnost je očitna, ko je vidna na prvi pogled. Sodnik razloži vsebino zakona, ki presega meje zakonskega besedila.

V nadaljevanju povzemam nekatere odločitve Ustavnega sodišča, ki se nanašajo na presojanje kršitve 22. člena Ustave iz vidika očitne napačnosti.

Ustavno sodišče je v odločbi št. **Up-374/07 z dne 4. 12. 2008 in odločbi št. Up-611/07 z dne 6. 11. 2008** ocenilo, da v navedenih primerih ni podana očitna napačnost odločitve, ker so sodišča svojo odločitev utemeljila s pravnimi argumenti, ki so upoštevní. Sodišča so razumno pojasnila, zakaj tožnicam pripada odpravnina po Panožni kolektivni pogodbi, in ne v višini, kot jo je določal ZDR. Sklicevala so se zlasti na drugi odstavek 7. člena ZDR, po katerem se lahko s kolektivno pogodbo določijo pravice, ki so za delavce ugodnejše, kot jih določa ta zakon, in na četrty odstavek 109. člena ZDR, ki dopušča, da se s kolektivno pogodbo odpravnina uredi ugodneje. Ustavno sodišče je zato odločilo, da so sodišča uporabila pravila razlage, ki so v pravni znanosti mogoča, svoje stališče pa so tudi dovolj izčrpno obrazložila.⁵

V **odločbi št. Up-388/10 z dne 8. 11. 2002⁶** je Ustavno sodišče izpodbijane sodbe, ki so se nanašale na izplačilo razlike regresa za letni dopust zaposlenim v javnem zavodu, preizkusilo zaradi veljavne pravne podlage, z vidika morebitne kršitve ustavnega procesnega jamstva po 22. členu Ustave. Ugotovilo je, da je v spornem obdobju za izplačilo regresa za letni dopust tudi za javne zavode veljal Zakon o načinu obračunavanja in izplačevanja plač (Uradni list RS, št. 13/93 in 17/93), ki je omejil znesek regresa za letni dopust. Zato zavodska kolektivna pogodba ni ustrezna pravna podlaga za izplačilo regresa. Ustavno sodišče je presodilo, da izpodbijane sodbe temeljijo na očitno napačnem stališču, kršijo pravico do enakega varstva pravic po 22. členu Ustave. Zato je izpodbijane sodbe razveljavilo in jih vrnilo Višjemu delovnemu in socialnemu sodišču v novo odločanje.

⁵ Glej tudi primere odločb Ustavnega sodišča št. Up-539/10, št. Up-388/10, št. Up-477/1, št. Up-498/11, št. Up-499/11, vse z dne 8. 11. 2012, in druge.

⁶ V obravnavanje in odločanje je bilo združenih dvanajst istovrstnih delovnih sporov št. Up-388/10, Up-539/10, Up-459/11, Up-477/11, Up-498/11, Up-499/11, Up-500/11, Up-501/11, Up-502/11, Up-503/11, Up-504/11, Up-505/11 z dne 8. 11. 2012.

2.2 Odločitve Ustavnega sodišča s področja socialne varnosti na podlagi vloženih ustavnih pritožb

Tabela 2: Ustavne pritožbe (Up) s področja socialne varnosti v obdobju od 2008 do 2017

Leto	Vse rešene Up	Rešene SV	Delež	Ugo-dene	Delež	Število nespre-jemov	Delež nespre-jemov	Število zavrženj	Delež zavrženj
2008	3297	28	0,85%	1	3,57%	11	39,29%	17	60,71%
2009	1348	54	4,01%	3	5,56%	35	64,81%	18	33,33%
2010	1500	57	3,80%	2	3,51%	30	52,63%	30	52,63%
2011	1475	50	3,39%	2	4,00%	35	70,00%	20	40,00%
2012	1287	50	3,89%	0	0,00%	29	58,00%	25	50,00%
2013	1074	45	4,19%	1	2,22%	30	66,67%	15	33,33%
2014	933	40	4,29%	5	12,50%	25	62,50%	14	35,00%
2015	964	81	8,40%	31	38,27%	23	28,40%	29	35,80%
2016	870	23	2,64%	0	0,00%	8	34,78%	15	65,22%
2017	784	30	3,83%	3	10,00%	15	50,00%	13	43,33%
Skupaj:	13532	458	3,38%	48	10,48%	241	52,62%	230	50,22%

Vir: Ustavno sodišče Republike Slovenije <http://www.us-rs.si/>, poročila o delu za posamezna leta.

V navedenem obdobju je bilo s področja socialne varnosti rešenih 458 Up ali 3,38% vseh rešenih Up. Razlog za znatno več ugotovljenih ustavnih pritožb 10,48% kot na področju delovnega prava (1,94%) in vseh ugotovljenih rešenih Up 2,97% na Ustavnem sodišču, je v obravnavanju večjega števila (27) enakovrstnih zadev.

V zadevi št. Up-1303/11, U-I-25/14 z dne 21. 3. 2014 je Ustavno sodišče ugotovilo protiustavnost, ker so Pravila OZZ in ne zakon izvirno določala pogoje zdravstvenega varstva v tujini. Več (4) enakih zadev je obravnavalo tudi zaradi priznavanja plačanih prispevkov iz plač pri notranjem odkupu lastninskega preoblikovanja podjetij pri odmeri pokojnine. Večji od povprečja vseh zadev 45,3% je bil delež nesprejetih 241 Up s področja socialne varnosti ali 52,6% in manjši od področja delovnega prava (79,1%). Na področju socialne varnosti je bilo vloženih veliko laičnih Up, ki niso vsebovale obveznih navedb, predvsem razlogov, s katerimi se utemeljujejo kršitve človekovih pravic (prvi odstavek 53. člena ZUstS). Najpogostejši razlogi za zavrženje so bili enaki kot na področju

delovnega prava, neizpolnitev procesne predpostavke izčrpanje pravnih sredstev (praviloma niso bile vložene revizije).

Tako s področja delovnega prava kot socialne varnosti je bilo zelo malo ugotenih ustavnih pritožb. To velja tudi pri ugotavljanju kršitev ustavno procesnih jamstev iz 22. člena Ustave. V 10 letih je Ustavno sodišče razveljavilo sodbo sodišča s področja socialne varnosti le v dveh primerih iz razloga kršitve 22. člena Ustave in sicer z vidika kršitve »enakosti orožij« in sodniške samovolje. Obe zadevi sta se nanašali na pokojninsko zavarovanje v zvezi z izvedbo dokazov z izvedenci. Na socialnem področju je več kot na delovnem področju razveljavljenih sodb zaradi tako imenovanih povezanih zadev (Up in pobuda). Sodišča na podlagi ustavno neskladnega predpisa sprejmejo odločitev, in potem morajo po ugotovitvi Ustavnega sodišča, da gre za protiustaven predpis spremeniti svojo odločitev. Na socialnem področju torej niso pomembno ugodene Up zaradi kršitev procesnih jamstev; je pa več ugotenih Up zaradi kršitev človekovih pravic do socialne varnosti po 50. členu Ustave in drugih členih Ustave, pomembnih za socialno varnost (pravice do zdravstvenega varstva 51. člen Ustave, pravice invalidov 52. člen Ustave, pravice do enakosti 14. člen).

Odločba št. Up-454/15 z dne 20. 12. 2017, kršitev 22. člena Ustave, »enakost orožij.«

Pritožnik je pri Zavodu za pokojninsko in invalidsko zavarovanje (v nadaljevanju Zavod) zahteval priznanje pravice do invalidske pokojnine. Za ugotovitev pravice je bilo potrebno izvedensko mnenje. V sodnem postopku se je določil izvedenec, ki je sodeloval v isti stvari v predsodnem postopku pri Zavodu v invalidski komisiji II. stopnje. Ker bi sodišče lahko zamenjalo izvedenca po uradni dolžnosti ves čas postopka, bi za zagotovitev pravice do enakosti orožij strank moglo in moralo uporabiti vsaj ob prejemu prepoznega pritožnikovega predloga za izločitev izvedenca. Ker tega ni storilo, je kršilo pritožnikovo pravico do enakega varstva pravic iz 22. člena Ustave. Višje delovno in socialno sodišče ter Vrhovno sodišče kršitve nista odpravili, zato sta tudi sami kršili pravico iz 22. člena Ustave. Ustavno sodišče je zato izpodbijane odločitve razveljavilo in zadevo vrnilo Delovnemu in socialnemu sodišču v novo odločanje.

Odločba Up- 233/15 z dne 19. 10. 2017, kršitev 22. člena Ustave, »sodniška samovolja«.

Sodišče je sprejelo stališče, da so izvedenska mnenja invalidskih komisij Zavoda, javne listine v smislu prvega odstavka 224. člena Zakona o pravnem postopku. Ustavno sodišče je odločilo, da tako stališče ne utemeljuje nobena v pravni znanosti sprejeta metoda razlage. Spregleda namreč eno izmed nujnih predpostavk, to je z zakonom poverjeno izvrševanje javnega pooblastila tistemu, ki je listino izdal. Ker navedeno stališče ne utemeljujejo razumni razlogi, gre za kršitev 22. člena Ustave zaradi sodniške samovolje.

Napačen in v nasprotju z zahtevo po enakosti orožij pravnih strank (22. člen Ustave) je tudi zaključek sodišča, da naj bi že iz pritožnikove izpovedbe na naroku ter izvedenskih mnenj invalidskih komisij Zavoda, izhajalo, da telesna okvara ne obstaja. Ker sodišče nima potrebnega medicinskega znanja, da bi samo ugotavljalo obstoj telesne okvare, sta sodišči pritožniku z zavrnitvijo predloga za postavitev neodvisnega izvedenca odvzeli možnost učinkovite obrambe zoper ugotovitve izvedenskih organov nasprotne stranke, ki so bile ključne za odločitev. Sodišče se je pri svoji razsodbi v nasprotju z zahtevo po enakosti orožij odločilno oprlo na ugotovitve invalidskih komisij Zavoda.

Odločba št. Up-360/05 z dne 2. 10. 2008 (zadeva Todorović), ustavno varovano jedro pravice do pokojnine.

V navedeni zadevi je Ustavno sodišče presodilo, da je napačno stališče sodišč, da je pritožnik, državljan Republike Slovenije, ki je uveljavil pravico do pokojnine v Republiki Srbiji, že izkoristil pravico do izbire pokojnine nosilca zavarovanja in zato naj ne bi izpolnjeval pogojev za priznanje pravice do starostne pokojnine v Republiki Sloveniji po 177. členu ZPIZ-1, čeprav je več kot 30 let vplačeval prispevke slovenskemu nosilcu obveznega zavarovanja. Ustavno sodišče je odločilo, da gre za poseg v jedro pritožnikove pravice do pokojnine iz prvega odstavka 50. člena Ustave, ker za ta poseg ni ustavno dopustnega cilja.

V navedeni odločbi je Ustavno sodišče odločilo, da, ko gre za zakonski pridržek določitve vsebine in obsega človekove pravice, je treba v vsakem primeru posebej ugotoviti vezanost zakonodajalca na ustavno varovano jedro človekove pravice. Iz odločbe izhaja, da: *»Jedro pravice do pokojnine pomeni pravico posameznika, da na podlagi plačanih prispevkov pokojninskega zavarovanja, in ob izpolnjenih drugih razumno določenih pogojih pridobi in uživa pokojnino,*

ki mu zagotavlja socialno varnost.....«. Ustavno varovano jedro pravice do pokojnine zajema torej pravico dobiti pokojnino, ki zagotavlja socialno varnost. Kaj pomeni »socialna varnost« glede na višino pokojnine se takrat v tej zadevi Ustavno sodišče ni opredelilo. Zakonodajalec s svojimi normami ne sme posegati v jedro pravice, ker bi sicer pravico izvotlil. Odločilo je, da, ko posameznik izpolni pogoje za pridobitev pokojnine, mu pravica do pokojnine pripada, ima pravico, da jo uveljavlja pri nosilcu zavarovanja.

Odločba št. Up-770/06 z dne 27. 5. 2009 (zadeva Lazarević), pravica do pokojnine uživa dvojno ustavnopravno varstvo.

Ustavno sodišče je odločilo, da pravica do pokojnine uživa poleg ustavnega varstva po prvem odstavku 50. člena Ustave (pravica do socialne varnosti) tudi ustavno varstvo po 33. členu Ustave (pravica do zasebne lastnine).⁷ Kot pravica do socialne varnosti je zagotovljena le državljanom RS, kot pravica do zasebne lastnine, pa ne glede na državljanstvo. Posameznik si s plačevanjem prispevkov nalaga sredstva v času svojega aktivnega življenja za obdobje, ko več ne bo aktiven. Gre za obvezni zavarovalni princip »varčevanja«, ki je določen v drugem odstavku 50. člena Ustave.

Ustavno varstvo po 33. členu Ustave vključuje tudi pravico do izbire pokojnine, če upravičenec izpolni pogoje za pridobitev pravice do dveh ali več pokojnin. Ima izbirno pravico do ugodnejše pokojnine po 177. členu ZPIZ- 1. Lahko uživa le eno pokojnino, vendar po lastni izbiri. Enako je odločilo tudi v zadevi št. Up-174/10 z dne 15. 11. 2011.

Odločba št. Up-1303/11, U-I-25/14 z dne 21. 3. 2014, uveljavljanje pravice je pridržana zakonu.

Ustavno sodišče je ugotovilo, da je prvi odstavek 135. člena Pravil obveznega zdravstvenega zavarovanja (Uradni list RS, št. 30/03 – prečiščeno besedilo, 35/03 – popr., 78/03, 84/04, 44/05, 86/06, 90/06 – popr., 64/07, 33/08,

⁷ Ustavno sodišče je v odločbi št. Up-156/98 z dne 11. 2. 1999 zavzelo stališče, da je pojem lastnine po 33. členu Ustave širši od civilnega pojma lastninske pravice, ker zajema razmerja, ki imajo za posameznika vrednost na premoženjskem področju. Tudi Evropsko sodišče za človekove pravice razvršča pravice iz socialnega zavarovanja med varovane pravice po 1. členu Protokola, kot pravico do spoštovanja premoženja vsaki fizični in pravni osebi (glej sodbo ESČP Andrejev proti Latviji, z dne 18. 2. 2009 in druge).

7/09, 88/09, 30/11, 49/12 in 106/12, v nadaljevanju Pravil OZZ) v neskladju s pravico do zdravstvenega varstva iz prvega odstavka 51. člena v zvezi z drugim odstavkom 50. člena Ustave, ker je izvirno določal vsebino pravice do zdravstvenega varstva. Določitev pogojev uveljavljanja pravice do zdravstvenega varstva in načina izvrševanja te pravice sta pridržana zakonu. Odločitve sodišč, ki so temeljile na prvem odstavku 135. člena Pravil OZZ je zaradi kršitve pritožnikove pravice iz prvega odstavka 51. člena Ustave (pravica do zdravstvenega varstva) razveljavilo in zadevo vrnilo sodišču prve stopnje v novo odločanje.

Na podlagi navedene odločitve so bili izpolnjeni pogoji, da o enakih ustavnopravnih primerih odloča senat (tretji odstavek 59. člena ZUstS). Senat je izpodbijane sodne odločbe razveljavil in zadevo vrnil Delovnemu in socialnemu sodišču v novo odločanje še v naslednjih zadevah: št. Up-50/14 z dne 11. 11. 2014; št. Up1030/13 z dne 4. 9. 2014; št. Up- 453/13 z dne 8. 7. 2014; št. Up 444/13 z dne 8. 7. 2014.

Odločba št. Up-195/13, U-I-67/16 z dne 26. 1. 2017, ponovna odmera pokojnine.

Ustavno sodišče je v zadevi odločalo o ustavni pritožbi upokojenca, pri katerem se je po pravnomočnosti odmere njegove pokojnine izkazalo, da pri odmeri niso bile upoštevane razlike v plači za leta od 1995 do 1997, priznane s sodbo delovnega sodišča. Pritožnik z zahtevo za ponovno odmero starostne pokojnine ni uspel, ker niti Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-1) niti Zakon o splošnem upravnem postopku ne urejata posebnega pravnega sredstva, ki bi omogočalo odpravo napake pri odmeri pokojnine. Ustavno sodišče je menilo, da iz Ustave (drugi odstavek 15. člena) izrecno izhaja, da mora zakonodajalec pri zakonskem urejanju pravice do pokojnine urediti tudi način njenega uresničevanja. V ta okvir spada tudi ureditev postopka, v katerem se pravica prizna. V času veljavnosti ZPIZ-1 zakon ni omogočal (drugače kot pred njim veljavni ZPIZ/92 in sedaj veljavni ZPIZ-2) za naprej odpraviti napak, do katerih je v postopku lahko prišlo pri odmeri pokojnine. Ker se je posegalo v že pravnomočno odločbo o odmeri pokojnine pritožnika, je Ustavno sodišče poudarilo pomen spoštovanja načela pravnomočnosti zaradi zaupanja v pravni red. Vendar je presodilo, da sprememba odločbe o odmeri pokojnine, ki v korist upravičenca odpravlja napake, ne trči v prav noben zasebni interes in zato taka postopkovna možnost ne bi oslabil zaupanja v pravni red, temveč bi ga, nasprotno, utrdila. Dodalo je, da bi po ZPIZ-1 celoten riziko napak pri odmeri pokojnine nosil upravičenec.

Ustavno sodišče je presodilo, da zakonodajalec ob uveljavitvi ZPIZ-1 ni imel razumnih razlogov za opustitev takega posebnega pravnega sredstva. Zato je odločilo, da je bil ZPIZ-1 v neskladju s prvim odstavkom 50. člena Ustave. Posledično je Ustavno sodišče ugodilo tudi ustavni pritožbi, razveljavilo sodbe sodišč in zadevo vrnilo v novo odločanje.

2.3 Odločitve Ustavnega sodišča s področja delovnega prava na podlagi vloženih zahtev in pobud

Tabela 3: Zahteve in pobude s področja delovnega prava v obdobju od 2008 do 2017

Leto	Rešene DP			Rešene U-I vse			Ugodene		Zavržene	
	Zahteve	Pobude	Skupaj	Zahteve	Pobude	Skupaj	Število	% od DP	Število	% od DP
2008	3	18	21	28	459	487	1	4,76%	17	80,95%
2009	5	16	21	31	284	315	2	9,52%	10	47,62%
2010	7	16	23	33	262	295	0	0,00%	17	73,91%
2011	5	7	12	42	268	310	0	0,00%	10	83,33%
2012	3	19	22	48	302	350	2	9,09%	19	86,36%
2013	8	21	29	72	278	350	1	3,45%	27	93,10%
2014	10	16	26	60	213	273	0	0,00%	24	92,31%
2015	9	9	18	46	178	224	0	0,00%	14	77,78%
2016	10	2	12	58	156	214	0	0,00%	10	83,33%
2017	1	5	6	29	127	156	1	16,67%	4	66,67%
Skupaj	61	129	190	447	2527	2974	7	3,68%	152	80,00%

Vir: Ustavno sodišče Republike Slovenije <http://www.us-rs.si/>, poročila o delu za posamezna leta.

V obravnavanem obdobju je bilo s področja delovnega prava rešenih 129 pobud in 61 zahtev, skupaj 190 ali 6,39%, od vseh 2974 rešenih pobud in zahtev na Ustavnem sodišču. Število ugodenih pa le 7 ali 3,68% od vseh vloženih pobud in zahtev na področju delovnega prava. To je manj kot velja za ugodene pobude

in zahteve s področja socialne varnosti 6,9% in vseh ugodenih pobud in zahtev na Ustavnem sodišču 8,64%. Podatki zelo odstopajo od povprečja predvsem pri številu zavrženih pobud in zahtev, ki jih je bilo 152 ali 80%. Zavržene so bile predvsem pobude iz razloga pomanjkanja pravnega interesa.

Tako pobuda kot zahteva sta pravni sredstvi, ki se nanašata na izpodbijanje zakonov ali drugih predpisov. Bistvena razlika med njima je, da pri pobudi velja predhodni postopek preverjanja procesne predpostavke, ali je pobudnik izkazal svoj pravni interes. Ta je podan, če predpis ali splošni akt, izdan za izvrševanje javnih pooblastil, katerega oceno pobudnik predlaga, neposredno posega v njegove pravice, pravne interese oziroma v njegov pravni položaj. Če predpis ne učinkuje neposredno, se pobuda vloži skupaj z ustavno pritožbo, šele po izčrpanju pravnih sredstev zoper posamični akt. Pobudnik mora neustavnost predpisa uveljavljati pred pristojnim sodiščem ves čas sodnega postopka. Ustavno sodišče zelo strogo presoja priznavanje pravnega interesa pobudniku. Po doktrini Ustavnega sodišča, če pobudnik ne uspe z ustavno pritožbo, se šteje, da se njegov pravni položaj ne more izboljšati in zato Ustavno sodišče pobudo zavrže (sklep št. U-I- 275/07 z dne 22. 11. 2007). Ugoditev pobudi mora izboljšati pobudnikov položaj (odločba št. U-I 270//08 z dne 3. 6. 2010).

Zahtevo lahko vložijo le privilegirani predlagatelji, navedeni v 23a členu ZUstS, med katere sodi, poleg Državnega zbora, Vlade, Državnega sveta, tretjine poslancev in drugih, tudi reprezentativni sindikat za območje države za posamezno dejavnost ali poklic, če izpolnjuje dva procesna pogoja, da ima priznano lastnost reprezentativnosti in če so ogrožene pravice delavcev. Slednji pogoj Ustavno sodišče zelo strogo presoja, in največkrat zahteve sindikatov zavrže, ker zahteva izkazanost neposredne in konkretne ogroženosti pravic delavcev (na primer pavšalno sklicevanje na prikrajšanost pri izplačilih (sklep št. U-I- 43/10 z dne 6. 7. 2011; sindikat ne sme zatrjevati le svoj pravni interes, sklep št. U-I-120/12 z dne 6. 3. 2014).

V obravnavnem desetletnem obdobju je Ustavno sodišče na podlagi rešenih 61 zahtev in 129 pobud presojalo ustavno skladnost različnih zakonov in drugih predpisov, ki so se nanašali na področje individualnih ali kolektivnih delovnih razmerij. Od skupno 190 vloženih pobud in zahtev je bilo ugodenih le 7. Nobeden zakon s področja delovnega prava (niti prava socialne varnosti) ni bil razveljavljen

v celoti,⁸ razveljavljeni ali ustavno neskladni so bili (le) posamezni deli (členi) zakonov. Protiustavnost je bila največkrat ugotovljena zaradi kršitve 14. člena Ustave (enakost pred zakonom). V nadaljevanju so prikazani vsi zakoni, za katere je Ustavno sodišče ugotovilo, da so posamezni členi protiustavni, ne pa tisti deli zakonov, katerih členi so bili izpodbijani pa Ustavno sodišče ni ugotovilo protiustavnosti. Le v enem primeru je v tem obdobju s področja delovnega prava Ustavno sodišče presojalo podzakonski predpis (Uredbo o količnikih za določitev osnovne plače in dodatkih zaposlenim v službah Vlade Republike Slovenije in v upravnih organih, Uradni list RS, št. 35/96, 5/98, 33/2000, 1/01, 63/01, 37/02 in 61/02), za katerega je ugotovilo, da je skladen z zakonom.

Največkrat je bil presojan ZSPJS oziroma njegove spremembe.

Odločba št. U-I-159/08 z dne 11. 12. 2008, Zakon o sistemu plač v javnem sektorju, plače sodnikov.

Ustavno sodišče je presodilo, da so uvrstitve sodniških funkcij v plačne razrede, ki so bistveno nesorazmerna v primerjavi s funkcijami poslancev in ministrov, v neskladju z načelom delitve oblasti iz drugega odstavka 3. člena Ustave. Zahteva po enakovrednosti posameznih vej oblasti predpostavlja tudi primerljivo plačilo po statusu primerljivih funkcionarjev različnih vej oblasti.

V neskladju z ustavnim načelom neodvisnosti sodnikov iz 125. člena Ustave je, če zakonodajalec sodnikom ne zagotavlja takšne ureditve usklajevanja njihovih plač, ki jih varuje pred njihovim dokajšnjim dejanskim znižanjem. Enako velja za zakonsko spremembo dodatka za delovno dobo.

Odločba št. U-I-249/10 z dne 15. 3. 2012, Zakon o sistemu plač v javnem sektorju in Zakon o spremembi Zakona o sistemu plač v javnem sektorju (Uradni list RS, št. 85/10) (ZSPJS), 2. člen, oblastni poseg v kolektivna dogovarjanja.

Oblastni poseg v kolektivna dogovarjanja, ki omogoča sklenitev za vse javne uslužbence zavezujoče kolektivne pogodbe (1) ne glede na to, da takšni

⁸ Ustavno sodišče je v svojem obdobju delovanja štirikrat razveljavilo celoten zakon. Razveljavljeni so bili: Zakon o dedovanju kmetijskih zemljišč in zasebnih kmetijskih gospodarstev; Zakon o kmetijskih zemljiščih; Zakon o lastninjenju spomenikov in znamenitosti v družbeni lastnini in Zakon o davku na nepremičnine.

sklenitvi nasprotuje reprezentativni sindikat, ki edini združuje javne uslužbence iz posamezne kategorije javnega sektorja, in (2) ne glede na to, da ji nasprotujejo reprezentativni sindikati, v katere je včlanjenih več javnih uslužbencev posamezne kategorije kot v reprezentativne sindikate, ki prav tako zastopajo to kategorijo in podpirajo njeno sklenitev, pomeni kršitev 76. člena Ustave (poseg v sindikalno svobodo).

Odločba št. U-I-265/07 z dne 16. 12. 2009, Zakon o delovnem času in obveznih počitkih mobilnih delavcev ter o zapisovalni opremi v cestnih prevozi (Uradni list RS, št. 76/05, 127/06, 40/07 in 64/07 – ur. p. b.) 1. stavek 4. odstavka 2.a člena ter 2. in 3. točka. 1. odstavka 3. člena, **ureditev delovnega časa mobilnih delavcev.**

Ustavno sodišče je ugotovilo, da je navedeni zakon v neskladju z drugim odstavkom 14. člena Ustave, ker je odmore in čas razpoložljivosti za mobilne delavce, ki opravljajo prevoze potnikov v linijskih prevozi, krajših od 50 km, uredil drugače kot za druge delavce, za katere velja ureditev delovnega časa po Zakonu o delovnih razmerjih. Zakonodajalec ni izkazal razumnega razloga, ki izhaja iz narave stvari, za sprejem izpodbijane ureditve.

Odločba št. U-I-284/06 z dne 1. 10. 2009, Zakon o delovnih razmerjih (Uradni list RS, št. 42/02 in 103/07) (**ZDR**), 3. odstavek 8. člena, 84. in 85. člen, **Zakon o kolektivnih pogodbah** (Uradni list RS, št. 43/06) (**ZKoIP**), 1. odstavek 2. člena in 1. odstavek 10. člena, **vloga delavskih predstavnikov.**

Kadar pri delodajalcu ni organiziranega sindikata, mora biti zaradi načela enakosti pred zakonom prav tako zagotovljena možnost delavcev, da prek sodelovanja drugih predstavnikov delavcev, ki bi bili za to izbrani po posebnem, zakonsko določenem postopku, sodelujejo v postopku sprejemanja splošnega akta delodajalca, s katerim se določajo pravice, ki so sicer predmet urejanja kolektivnih pogodb. Zato je tretji odstavek 8. člena Zakona o delovnih razmerjih v neskladju z načelom enakosti iz drugega odstavka 14. člena Ustave, ker brez razumnega razloga postavlja delavce pri delodajalcih, kjer ni organiziranega sindikata, v primerjavi z delavci pri delodajalcih, kjer je ta organiziran, v slabši položaj.

Za izpodbijano ureditev, ki delavcem, ki niso člani sindikata, ne zagotavlja enakih možnosti varstva njihovih pravic v postopku odpovedi, kot jih zagotavlja delavcem, ki so člani sindikata, ne obstaja razumen razlog. Še toliko bolj to velja v primeru,

če pri delodajalcu obstaja kakšna druga oblika združenja (povezovanja) delavcev, ki prav tako lahko skrbi za varstvo pravic delavcev v postopku odpovedi. Zato je izpodbijana ureditev iz 84. in 85. člena ZDR v neskladju z načelom enakosti pred zakonom iz drugega odstavka 14. člena Ustave.

Odločba št. U-I-200/15, Up-936/15 z dne 16. 3. 2017 Uradni list RS, št. 15/2017, **Zakon o delovnih razmerjih** (Uradni list RS, št. 21/13 in 78/13 – popr. in 52/16) (**ZDR-1**), 4. odstavek 88. člena, **vročitev odpovedi pogodbe o zaposlitvi**.

Ustavno sodišče je ocenilo, da izpodbijana ureditev vročitve odpovedi pogodbe o zaposlitvi delavcu po pošti ni ustavno skladna, ker lahko pomeni prekomeren poseg v pravico do sodnega varstva iz prvega odstavka 23. člena Ustave.

Odločba št. U-I-322/11 z dne 24. 5. 2012, Zakon o delovnih in socialnih sodiščih (Uradni list RS, št. 2/04 in 10/04 – popr.) (**ZDSS**), 2. odstavek 28. člena, **fikcija umika tožbe**.

Ustavno sodišče je razveljavilo določbo drugega odstavka 28. člena Zakona o delovnih in socialnih sodiščih, po kateri se je štelo, da je tožeča stranka umaknila tožbo, če se neupravičeno ni udeležila poravnalnega naroka ali prvega naroka za glavno obravnavo. Ocenilo je, da gre za prekomerni poseg v človekovo pravico tožečih strank iz prvega odstavka 23. člena Ustave na področju delovnih razmerij, kjer je močno izražena potreba po varstvu šibkejše stranke. Pozitivni vpliv na hitrost in učinkovitost postopka ni tako velik, da bi odtehtal znatno težo omejitve človekove pravice do sodnega varstva.

Odločba št. U-I-146/12 z dne 14. 11. 2013, Zakon za uravnoteženje javnih financ (Uradni list RS, št. 40/12 in 105/12) (**ZUJF**), 1. odstavek do 4. odstavkov 188. člen in 246. člen in **Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju** (Uradni list RS, št. 96/12 in 39/13) (**ZPIZ**), 11. odstavek 429. člen, **kršitev načela diskriminacije zaradi spola**.

Ustavno sodišče je ugotovilo kršitev načela diskriminacije po prvem odstavku 14. člena zaradi spola. Presodilo je, da različni pogoji za upokojitev za moške in ženske, pomeni poseg v pravico javnih uslužbenk (kot žensk) do nediskriminacijskega obravnavanja.

2.4 Odločitve Ustavnega sodišča s področja socialne varnosti na podlagi vloženih zahtev in pobud

Tabela 4: Zahteve in pobude s področja socialne varnosti v obdobju od 2008 do 2017

Leto	Rešene SV			Rešene U-I vse			Ugodene		Zavržene	
	Zahteve	Pobude	Skupaj	Zahteve	Pobude	Skupaj	Število	% od SV	Število	% od SV
2008	2	35	37	28	459	487	0	0,00%	32	86,49%
2009	0	31	31	31	284	315	1	3,23%	25	80,65%
2010	3	13	16	33	262	295	4	25,00%	11	68,75%
2011	3	11	14	42	268	310	4	28,57%	10	71,43%
2012	2	22	24	48	302	350	0	0,00%	24	100,00%
2013	3	39	42	72	278	350	1	2,38%	40	95,24%
2014	3	10	13	60	213	273	2	15,38%	10	76,92%
2015	3	11	14	46	178	224	2	14,29%	9	64,29%
2016	3	8	11	58	156	214	1	9,09%	7	63,64%
2017	3	27	30	29	127	156	1	3,33%	26	86,67%
Skupaj	25	207	232	447	2527	2974	16	6,90%	194	83,62%

Vir: Ustavno sodišče Republike Slovenije <http://www.us-rs.si/>, poročila o delu za posamezna leta.

Ugodno rešene pobude in zahteve predstavljajo višji delež 6,90% ali 16 zadev, kot to velja za delovno pravo 3,68%. Na Ustavnem sodišču je bilo vseh ugodenih 11,61%; zavrženih pobud in zahtev s področja socialne varnosti je bilo 194 ali 83,62% kar je zelo visok odstotek. Največ zavržen je bilo zaradi pomanjkanja pravnega interesa pri pobudnikih. Področje socialne varnosti je zelo normirano področje kar vpliva na večje število vloženih pobud zaradi izpodbijanja predpisov kot to velja za področje delovnega prava. Največkrat je bil obravnavan Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju in največkrat je bila ugotovljena njegova delna protiustavnost.

Odločba št. U-II-1/11 z dne 10. 3. 2011, pokojnina je tudi premoženjska pravica, jedro pravice do pokojnine in višina pokojnine.

Zadeva sicer spada v presojo dopustnosti referendumu o Zakonu o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (EPA 1300-V), vendar se je v tej zadevi Ustavno sodišče opredelilo glede ustavno varovanega jedra pravice do pokojnine. Da ne gre za izvotljeno pokojnino, višina pokojnine mora biti med plačo in določenim zneskom socialne pomoči. Gre za določljivo opredelitev ustavno varovanega jedra pravice do pokojnine glede na njeno višino. V navedeni zadevi je Ustavno sodišče ponovilo stališče iz zadeve Lazarević, da pravica do pokojnine uživa dvojno varstvo po prvem odstavku 50. člena (pravica do socialne varnosti) in po 33. členu Ustave (pravica do zasebne lastnine). Pravica do pokojnine je (tudi) varovana premoženjska pravica, ki je odvisna od obdobja in višine plačevanja prispevkov.⁹ V tej odločbi se je Ustavno sodišče tudi opredelilo, da mora biti pokojnina za 40 let pokojninske dobe moški in 38 let ženska tolikšna (takrat »polna« starostna pokojnina, op. avtorice) da zagotavlja upokojujencu oziroma upokojenki najmanj socialni minimum, ki ne pomeni le življenjskega minimuma za preživetje, kot se zagotavlja z dajatvami iz sistema socialnega varstva, ampak določeno življenjsko raven.¹⁰ Torej pokojnina mora zagotavljati več kot le življenjski minimum za preživetje, kot se zagotavlja z dajatvami iz sistema socialnega varstva.¹¹

Odločba št. U-I-281/09 z dne 22. 11. 2011, Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, (Uradni list RS, št. 109/06 – uradno prečiščeno besedilo) (ZPIZ-1) 4. odstavek 39. člena, 1. odstavek 228. člena; odpisi, delni odpisi, odlogi in obročna odplačevanja prispevkov za obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje.

Ustavno sodišče je opredelilo kot poseg v pravico zavarovancev (delavcev) do

⁹ Glej tudi odločbe Ustavnega sodišča, št. U-I-29/96 z dne 8. 5. 1997, št. U-I-36/00 z dne 11. 12. 2003 in druge.

¹⁰ ESČP je zavzelo stališče, da je pokojnina zaradi svoje višine lahko poniževalna in da lahko vzbudi sum, da država s posameznikom ravna nečloveško oziroma poniževalno. Zlasti nezadosten znesek pokojninskih in socialnih dajatev lahko sproži vprašanje v skladu s členom 3 Konvencije. Glej sodbo Aleksandra Larioshina proti Rusiji, pritožba št. 56869/00.

¹¹ ZPIZ-1 C je določil višje zneske najnižje pokojnine zavarovancem od 470 eurov, če so dopolnili 37 let pokojninske dobe brez dokupa do 500 eurov, če je zavarovanec dopolnil 40 let pokojninske dobe brez dokupa. Tako določena pokojnina naj bi zagotavljala dostojen življenjski standard upokojujencem z dolгим delovnim stažem.

zasebne lastnine iz 33. člena Ustave nedopustne odpise, delne odpise, odloge in obročna odplačevanja prispevkov za obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje. Menilo je, da zakonodajalec ni izbral ustavno dopustnega sredstva za doseg ciljev (nadaljnje delo pravnih oseb in ohranitev zaposlitve delavcem), ker vsa tveganja in škodljive posledice nosi le delavec, pri čemer delavec niti ni vedel za odlog, obročno plačilo ali odpis prispevka za pokojninsko in invalidsko zavarovanje.

Odločba št. U-I- 186/12 z dne 14. 3. 2013, Zakon za uravnoteženje javnih financ, (Uradni list RS, št. 40/12 in 105/12), **(ZUJF),** 2 - 4. odstavek 143. člena, **ekonomska nezmožnost države in pridobljene pravice.**

Pokojnina v določeni višini je pridobljena pravica, ki je varovana v okviru načela varstva zaupanja v pravo iz 2. člena Ustave. Zakonodajalec lahko zmanjša pokojnino zaradi ekonomske nezmožnosti države za pokrivanje socialnih dajatev. To je lahko ustavno dopusten razlog za zmanjšanje zakonsko določene pridobljene pravice za naprej, ne da bi to pomenilo neskladje z načelom varstva zaupanja v pravo iz 2. člena Ustave. Vendar pa mora zakonodajalec pri tem spoštovati načelo enakosti pred zakonom (drugi odstavek 14. člena Ustave).¹²

Odločba št. U-I-239/14, št. Up-1169 z dne 26. 3. 2015, Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (Uradni list RS, št. 109/06 – uradno prečiščeno besedilo) **(ZPIZ-1), ponovna odmera pokojnine.**

Po Zakonu o lastninskem preoblikovanju podjetij (Uradni list RS, št. 55/92, 7/93, 31/93 in 1/96 – v nadaljevanju ZLPP) so lahko delavci sodelovali pri notranjem odkupu delnic podjetja, za kar so lahko uporabili plače, od katerih je delodajalec plačal prispevke. ZPIZ/92 je določal, da se v pokojninsko osnovo ne šteje del plač, s katerim so bile vplačane delnice za notranji odkup. Ustavno sodišče je presodilo, da je taka določba protiustavna (odločba Ustavnega sodišča št. U-I-392/98 z dne 10. 7. 2002). ZPIZ/92 je omogočal ponovno odmero pokojnine ob uporabi posebnega izrednega pravnega sredstva

¹² A. Bubnov Škoberne navaja, da bi bilo zaradi spoštovanja pravne države, pravne varnosti in zaupanja v pravo, primerno, da se z zakonom določijo pravila za možnosti spreminjanja pričakovanih pravic (na primer gospodarska uspešnost države in usklajeni interesi aktivnih in pasivnih zavarovancev. Glej A. Bubnov Škoberne, Grega Strban, Pravo socialne varnosti, GV Založba, Ljubljana, 2010, str. 54.

razveljavitve ali spremembe dokončne odločbe o odmeri pokojnine, vendar je prenehal veljati pred učinkovanjem odločbe Ustavnega sodišča. ZPIZ-1 pa takega izrednega pravnega sredstva ni določal. S 1. 1. 2013 je začel veljati ZPIZ-2, ki v 183. členu (spet) ureja posebno izredno pravno sredstvo razveljavitve ali spremembe dokončne odločbe o odmeri pokojnine. Ustavno sodišče je presodilo, da če je zakonodajalec pred uveljavitvijo ZPIZ-1 in od uveljavitve ZPIZ-2 dalje spet posebej uredil možnost ponovne odmere pokojnine, bi moralo obstajati tako izredno pravno sredstvo tudi v vmesnem obdobju (v času veljavnosti ZPIZ-1) z vidika načela enakosti. Ustavno sodišče je ocenilo, da ni najti razumnih razlogov, ki bi dovoljevali neenako obravnavo tistih zavarovancev, ki so se upokojili v času veljavnosti ZPIZ-1 oziroma so v tem času zahtevali odpravo posledic protiustavnosti navedene ureditve, ki je bila podlaga za odmero njihove pokojnine. Zato je bil ZPIZ-1 v neskladju z drugim odstavkom 14. člena Ustave (1. točka izreka).

Senat je o enakem ustavnopravnem primeru odločil in ustavni pritožbi ugodil še v primerih: št. Up-945/13 z dne 27. 5. 2015, št. Up-142/12 z dne 27. 5. 2015 in št. Up-279/14 z dne 27. 5. 2015 in še v drugih, skupaj 27 zadevah.

Odločba št. U-I-294/12 z dne 10. 6. 2015, Zakon o duševnem zdravju (Uradni list RS, št. 77/08) (ZDZdr), 3. stavek 2. odstavek in 3. stavek 3. odstavek 74. člena, sprejem osebe, ki ji je odvzeta poslovna sposobnost, v varovani oddelek socialnovarstvenega zavoda.

Ustavno sodišče je presojalo ustavno skladnost ZDZdr v delu, ki določa primere in postopek sprejema osebe z duševno motnjo, ki ji je odvzeta poslovna sposobnost, v obravnavo v varovanem oddelku s privolitvijo njenega zakonitega zastopnika. Presojo je opravilo z vidika 19. člena Ustave in 5. člena EKČP. Presodilo je, da postopek sprejema osebe, ki ji je odvzeta poslovna sposobnost, v varovani oddelek socialnovarstvenega zavoda ni urejen ustavno skladno, ker ne zagotavlja ustavno procesna jamstva, ki izhajajo iz 22. člena Ustave varovani osebi. Varovanca v celoti izključuje iz sodelovanja v postopku. Privolitev v sprejem v varovani oddelek in odpust iz njega namesto njega da njegov zakoniti zastopnik (skrbnik). Po drugem odstavku 19. člena Ustave je poseg v osebno svobodo dopusten le v primerih in po postopku, ki ga določa zakon. Ker zahtevi, po kateri sme do odvzema prostosti priti le po postopku, določenem z zakonom, pa izpodbijana ureditev ZDZdr ne zadosti. Okoliščina odvzete poslovne sposobnosti varovancu zakonodajalca ne odvezuje od urejanja njegovega položaja in pravic

na način, ki bi mu omogočal v največji mogoči meri samostojno uveljavljati in varovati človekove pravice. K temu ga posebej zavezujeta prvi odstavek 52. člena Ustave in Konvencija o varstvu invalidov.¹³

3. NEIZVRŠENI ODLOČBI USTAVNEGA SODIŠČA S PODROČJA DELOVNEGA PRAVA IN PRAVA SOCIALNE VARNOSTI DO LETA 2018

Spoštovanje odločb Ustavnega sodišča je pomembno v vsaki pravno urejeni državi zaradi uresničevanja načela delitve oblasti (drugi stavek 2. odstavka 3. člena Ustave) in uresničevanja načela pravne države (2. člen Ustave). Ti pomembni temeljni načeli Ustave v razviti pravni državi ne bi smeli biti kršeni. Pristojni normodajalec se mora na odločbo Ustavnega sodišča odzvati in odpraviti protiustavnost. Ob koncu leta 2017 ostaja vseh nespoštovanih trinajst odločb Ustavnega sodišča, od katerih se ena nanaša na oblastne posege v kolektivna dogovarjanja po Zakonu o sistemu plač v javnem sektorju zaradi kršitve pravice sindikalne svobode (odločba št. U-I-249/10 z dne 15. 3. 2012). Ustavno sodišče je v postopku za oceno ustavnosti, začetem z zahtevami posameznih reprezentativnih sindikatov v javnem sektorju, ugotovilo, da je zakonodajalec z izpodbijano ureditvijo 42. člena ZSPJS¹⁴ in 2. člena ZSPJS-O¹⁵ določil nov quorum za veljavno sklenitev Kolektivne pogodbe za javni sektor.¹⁶ S tem je posegel v ustavno pravico sindikalne svobode, določene v 76. členu

¹³ Glej tudi sodbe ESČP v zadevah Winterwerp proti Nizozemski, Kedzior proti Poljski, Zagidulina proti Rusiji in druge, na katere se je sklicevalo Ustavno sodišče. Sporočilna vrednost navedenih odločitev je, da za sprejem v varovani oddelek in odpust iz njega mora biti zagotovljena sodna kontrola.

¹⁴ Prvi in drugi odstavek 42. člena ZSPJS se glasita:

»(1) Kolektivna pogodba za javni sektor ali njene spremembe in dopolnitve so sklenjene, ko jih podpišejo Vlada Republike Slovenije in večina reprezentativnih sindikatov javnega sektorja, ki predstavljajo najmanj štiri različne dejavnosti javnega sektorja.

(2) V primeru, da kolektivna pogodba za javni sektor ali njene spremembe in dopolnitve niso sklenjene v skladu s prejšnjim odstavkom, za sklenitev kolektivne pogodbe za javni sektor ali njenih sprememb in dopolnitev zadostuje tudi, če jih podpišejo Vlada Republike Slovenije in reprezentativni sindikati javnega sektorja najmanj štirih različnih dejavnosti javnega sektorja, katerih skupno število članstva presega 40% zaposlenih v javnem sektorju, za katere velja kolektivna pogodba za javni sektor.«

¹⁵ Zakon o spremembi zakona o sistemu plač v javnem sektorju, Uradni list RS, št. 85/10.

¹⁶ Kolektivna pogodba za javni sektor, Uradni list RS, št. 57/08, 23/09, 91/09, 91/09 in 89/10.

Ustave, ki zajema tudi pravico kolektivnega dogovarjanja.¹⁷ Ustavno sodišče je na podlagi drugega odstavka 40. člena ZustS določilo način izvršitve odločbe in zakonodajalcu določilo rok dveh let za odpravo ugotovljenega neskladja 42. člena ZSPJS, do takrat pa je ohranilo v veljavi izpodbijane določbe ZSPJS in KPJS z aneksi.¹⁸ Dopustilo je, da se zaradi zagotovitve kolektivnega dogovarjanja o plačah javnih uslužbencev protiustavna ureditev v celoti še uporablja do odprave ugotovljene protiustavnosti. Še posebej zato, ker se je protiustavnost ohranila, bi zakonodajalec moral sprejeti ustavno skladno zakonsko ureditev. V obravnavanem primeru pa je dveletni rok za odpravo protiustavnosti potekel že v letu 2014. Do tedaj bi moral zakonodajalec po odločitvi Ustavnega sodišča »vzpostaviti pravni okvir kolektivnega pogajanja o plačah v javnem sektorju, ki bo skladen z Ustavo.«

Druga odločitev Ustavnega sodišča se nanaša na plačevanje prispevkov po Zakonu o prispevkih za socialno varnost v zvezi z odpovedjo pogodbe o zaposlitvi iz razloga nesposobnosti (odločba št. U-I-214/09, Up-2988/08 z dne 8. 7. 2010). Zakonodajalec je odpravil protiustavnost glede prispevkov za obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje, obvezno zdravstveno zavarovanje in starševsko varstvo, ni pa izvršil odločbe Ustavnega sodišča v delu, ki se nanaša na prispevke za zavarovanje za brezposelnost. Ustavno sodišče je določilo način izvršitve odločbe, ki ima enako pravno moč kot zakon. Določilo je, da se do odprave protiustavnosti od odpravnin, izplačanih zaradi odpovedi pogodbe o zaposlitvi iz razloga nesposobnosti, ne plačujejo prispevki delavcev za socialno varnost.

4. SKLEPNE UGOTOVITVE

Na podlagi zbranih podatkov in opravljene analize ugotavljam, da večini ustavnih pritožb Ustavno sodišče ni ugodilo, kar velja tudi za ustavne pritožbe s področja delovnega prava in prava socialne varnosti. Zato sklenem, da so sodišča kvalitetno varovala človekove pravice. Ne glede na to, pa je treba upoštevati, da gre za kršitev človekovih pravic ali temeljnih svoboščin, ki imajo hujše posledice za pritožnika, ali gre za pomembno ustavnopravno vprašanje, ki presega pomen konkretne zadeve, zato ne bi smeli dopuščati tolerance.

¹⁷ Kresal Šoltes, Katarina, str. 567–580.

¹⁸ Z Aneksom h KPJS št. 3 in št. 4, Uradni list RS, št. 89/2010 je bila odložena uskladitev plač za leto 2011 ter izplačilo tretje in četrte četrtnine plačnih nesorazmerij za javne uslužbenke.

Na področju delovnega prava je bilo največ kršitev človekovih pravic zaradi ustavno procesnih jamstev, predvsem kršitve 22. člena Ustave (enako varstvo pravic) z vidika očitne napačnosti (arbitrarnosti) in nezadostne obrazloženosti. To pa ne velja za kršitve človekovih pravic s področja socialne varnosti. Na tem področju so bile kršene človekove pravice zaradi ustavno procesnih jamstev po 22. členu Ustave le dvakrat. Ocenjujem, da je razlog v tem, ker o socialnih pravicah odloča več organov, praviloma tudi zavodi in področno ministrstvo, ki so strokovno usposobljeni glede poznavanja vsebinske pravice. Ker je materialno pravo bolj razjasnjeno, lahko to vpliva na zmanjšanje procesnih kršitev. To pa lahko zmanjša vpliv na procesne pravice, njihovo presojo pa preverijo še sodišča, zato so tveganja, da pritožnik (zavarovanec) ne bi dobil odgovora na navedbe in bi mu bila kršena pravica do izjave manjša, kot to velja za delovne spore. V delovnih sporih velja načelo dokončnosti le v javnem sektorju, ko komisija za pritožbe preverja odločitve delodajalca.

V obravnavanem obdobju je skoraj enkrat več vloženih in rešenih ustavnih pritožb s področja delovnega prava (824 Up, podatki o vloženih in rešenih Up se bistveno ne razlikujejo), kot s področja socialne varnosti 458. Ugodenih ustavnih pritožb je bilo približno enako (cca 2%, če zanemarimo istovrstne zadeve na socialnem področju). Pričakovala bi več vloženih ustavnih pritožb s področja socialne varnosti, ker je zavarovancev več kot delavcev in javnih uslužbencev ter samozaposlenih in ker se zahtevki iz socialne varnosti vlagajo zoper državo, javne zavode kot izvajalce javnih služb; pri individualnih delovnih razmerjih pa delavec vloži zahtevek zoper delodajalca, s katerim je v podrejenem delovnem razmerju.

Ustavno sodišče je v obravnavanem obdobju ugotovilo znatno več protiustavnih zakonskih določb na področju prava socialne varnosti (16), kot na področju delovnega prava (7). Čeprav se delovna razmerja urejajo tudi s posebnimi zakoni, predvsem v javnem sektorju, je razvejanost pravic iz socialnega varnosti velika in urejena z različnimi zakoni s področja zdravstva, invalidsko pokojninskega zavarovanja, starševstva idr. Iz predstavljenih odločitev Ustavnega sodišča o protiustavnosti zakonskih določb, lahko sklenem, da odločitve Ustavnega sodišča pomembno vplivajo na razvoj delovnega in socialnega prava.

S področja kolektivnih delovnih razmerjih so pomembne odločitve Ustavnega sodišča, ki se nanašajo na delavska predstavništva zaradi uveljavljanja ustavne določbe soodločanje (75. člen Ustave) in kolektivnega dogovarjanja v javnem sektorju, zaradi uresničevanja sindikalne svobode (76. člen Ustave). Ustavno sodišče je pomembno zavarovalo podrejen položaj delavcev, s presojo, da

tudi drugi delavski predstavniki, ne le sindikat, če ta ni organiziran v podjetju, lahko sodelujejo pri sklepanju splošnih aktov delodajalca, s katerim se določajo pravice, ki so sicer predmet urejanja kolektivnih pogodb (odločba št. U-I-284/06 z dne 1. 10. 2009). Enako velja za varstvo delavčevih pravic v postopku odpovedi pogodbe o zaposlitvi. Mobilnim delavcem je izboljšalo delovne pogoje glede delovnega časa. Nadalje ni dopustilo diskriminacijo zaradi spola pri javnih uslužbenkah zaradi odpovedi pogodbe o zaposlitvi po ZUJF; določilo enakovrednost funkcije sodnikov z ostalimi funkcionarji drugih vej oblasti. Na procesnem področju je zavarovalo delavce glede vročanj odpovedi pogodbe o zaposlitvi po pošti; odpravilo fikcijo umika tožbe, ki je bila določena v Zakonu o delovnih in socialnih sodiščih.

Na področju socialne varnosti se je največ ustavnosodnih presoj nanašalo na Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju oziroma pravico do pokojnine, kar je glede na pomen socialne države in velikega števila upokojencev (615,6 tisoč) in dokaj pogoste spremembe navedenega zakona (pokojninske reforme), razumljivo. Ustavno sodišče je pomembno razvilo pravico do pokojnine in zavarovalo zavarovance tudi na drugih področjih socialnih zavarovanj, čeprav vseskozi ponavlja, da za pravice iz socialne varnosti velja zakonski pridržek. Zakonodajalcu je Ustava dala pooblastilo, da uredi vrsto in obseg, upravičence, pogoje za uveljavljanje pravice iz socialne varnosti. Zato je Ustavno sodišče pri teh presojah dokaj zadržano. Določen nadzor nad zakonodajno ureditvijo pa je zavzelo s stališčem, da »vsaka človekova pravica ima svoje ustavno zagotovljeno jedro, to je samo bistvo te človekove pravice, v katero zakonodajalec ne sme poseči.« Kaj je jedro posamezne socialne pravice Ustavno sodišče razlaga v svojih odločitvah. V primeru Todorovič je zavzelo stališče, da ustavno varovano jedro pravice do pokojnine zajema pravico dobiti pokojnino, ki zagotavlja socialno varnost. Takrat se Ustavno sodišče ni opredelilo kaj pomeni pojem »socialna varnost«. Je pa pozneje (odločba št. U-II-1/11 z dne 10. 3. 2011) nekoliko bolj konkretiziralo jedro pravice do pokojnine, s tem, da je odločilo, da pokojnina mora upokojencu pri »polni« starostni pokojnini zagotavljati najmanj »socialni minimum, ki ne pomeni le življenjskega minimuma za preživetje, kot se zagotavlja z dajatvami iz sistema socialnega varstva, ampak določeno življenjsko raven.« S tako odločitvijo je vsaj posredno določilo višino pokojnine in poudarilo načelo sorazmernosti, ki se uresničuje s kontinuiteto življenjskega standarda. Zakonodajalec s svojimi normami ne sme posegati v jedro pravice, ker bi sicer pravico izvotlil in mora zavarovancu zagotavljati kontinuiteto življenjskega standarda. Če zakonska ureditev poseže v to bistvo gre za poseg, ki ga Ustavno

sodišče presoja po strogem testu sorazmernosti. V obravnavanem obdobju je v petih primerih Ustavno sodišče odločilo, da gre za poseg v pravico do socialne varnosti in sicer pri priznavanju denarnega nadomestila za brezposelnost (odločba št. U-I-159/07 z dne 10. 6. 2010); v zadevi št. U-I-287/10 z dne 3. 11. 2011 zaradi pridobitve pravice iz invalidskega zavarovanja; v zadevi, (odločba št. U-I-794/11 z dne 21. 2. 2013), ki se nanaša na uveljavljanje nadomestila plače za čas bolniške odsotnosti nad 30 dni neposredno od zdravstvenega zavoda. Ustavno sodišče je presodilo, da »zanikanje izplačila navedenega nadomestila pomeni zanikanje ustavno zajamčenega jedra pravice«. Kot poseg v pravico zavarovancev (delavcev) do zasebne lastnine iz 33. člena Ustave je opredelilo tudi nedopustne odpise, delne odpise, odloge in obročna odplačevanja prispevkov za obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje.

Nadaljnji pomemben razvoj pravici do pokojnine je Ustavno sodišče določilo z odločitvijo v zadevi Lazarevič, ko je presodilo, da gre za pravico do socialne varnosti, ki uživa ustavno varstvo po 50. členu Ustave in tudi za premoženjsko pravico, ki uživa prav tako ustavno pravno varstvo po 33. členu Ustave. Pozneje je v svojih odločitvah navedeno stališče ponovilo. Sprejelo je tudi stališče, da je pokojnina v določeni višini pridobljena pravica, ki je varovana v okviru načela varstva zaupanja v pravo iz 2. člena Ustave. Ekonomska nezmožnost države za pokrivanje socialnih dajatev pa je lahko ustavno dopusten razlog, zaradi katerega zakonodajalec lahko zmanjša zakonsko določene pravice za naprej, vendar mora upoštevati načelo enakosti.

Ne gre prezreti tudi pomembno odločitev Ustavnega sodišča, da se osebi z duševno motnjo, ki ji je odvzeta poslovna sposobnost zagotovijo ustavnoprocena jamstva iz 22. člena Ustave v varovanem oddelku socialnovarstvenega zavoda in odločitev, ki se nanaša na zdravstveno varstvo, da le zakon lahko določa pogoje za uveljavljanje pravice do zdravstvenega varstva in način izvrševanja te pravice, ne pa Pravila, ki so podzakonski akt.

LITERATURA IN VIRI

- Bubnov Škoberne, Anjuta, Strban, Grega: Pravo socialne varnosti, GV Založba, Ljubljana, 2010.
- Galič, Aleš: Meje presoje ustavne pritožbe: O razmejitvi med protiustavnostjo in protizakonitostjo, revija Odvetnik, april 2016.
- Gernigon, Bernard, Otero Alberto in Guido, Horacio: ILO principles, concerning collective bargaining, International Labour Review, Vol. 139, 2000.

- Kresal Šoltes, Katarina: Oblastni posegi v kolektivna pogajanja, v: Delavci in delodajalci, št. 4/2010 letnik X, Inštitut za delo pri Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani, 2010, str. 567-588.
- Pavčnik, Marijan: Teorija prava, GV Založba, Ljubljana, 2011.

Zakoni:

- Zakon o sistemu plač v javnem sektorju, Uradni list RS, št. 108/09 – uradno prečiščeno besedilo, 13/10, 59/10, 85/10, 107/10, 46/13, , 50/14, 82/15, in 67/17.
- Zakon o spremembi Zakona o istemu plač v javnem sektorju, Uradni list RS, št. 85/10.
- Zakon o delovnem času in obveznih počitkih mobilnih delavcev ter o zapisovalni opremi v cestnih prevozi, Uradni list RS, št. 76/05, 127/06, 40/07 in 64/07 – ur. p. b.
- Zakon o delovnih razmerjih, Uradni list RS, št. 42/02 in 103/07.
- Zakon o delovnih razmerjih, Uradni list RS, št. 21/13 in 78/13 – popr. in 52/16.
- Zakon o delovnih in socialnih sodiščih, Uradni list RS, št. 2/04 in 10/04 – popr.
- Zakon o kolektivnih pogodbah, Uradni list RS, št. 43/06.
- Zakon za uravnoteženje javnih financ, Uradni list RS, št. 40/12 in 105/12.
- Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, Uradni list RS, št. 96/12 in 39/13.
- Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, Uradni list RS, št. 109/06 – uradno prečiščeno besedilo.
- Zakon o duševnem zdravju, Uradni list RS, št. 77/08.

Odločbe Ustavnega sodišča Republike Slovenije:

- Odločba št. Up-2755/07 z dne 19. 2. 2009.
- Odločba št. U-I-159/08 z dne 11.12.2008.
- Odločba št. Up-61/06 z dne 31. 1. 2006.
- Odločba št. Up-374/07 z dne 4.12.2008.
- Odločba št. Up-611/07 z dne 6.11.2008.
- Odločba št. Up-3212/07 z dne 3. 12. 2009.
- Odločba št. Up-647/15 z dne 19. 5. 2016.
- Odločba št. Up-388/10 z dne 8. 11. 2002.
- Odločba št. Up-919/10 z dne 8. 11. 2012.
- Odločba št. U-I-159/08 z dne 11. 12. 2008.
- Odločba št. U-I-249/10 z dne 15. 3. 2012.
- Odločba št. U-I-265/07 z dne 16. 12. 2009.
- Odločba št. U-I-284/06 z dne 1. 10. 2009.
- Odločba št. U-I-146/12 z dne 14. 11. 2013.
- Odločba št. U-I-249/10 z dne 15.3.2012.
- Odločba št. U-I-200/15, Up-936/15 z dne 16. 3. 2017.
- Odločba št. U-I-239/14, Up-1169, z dne 26.3.2015
- Odločba št. U-I-214/09, Up-2988/08 z dne 8. 7. 2010.

Decisions of the Constitutional Court in the Fields of Labour Law and Social Security Law in the Period 2008-2017

Etelka Korpič Horvat*

Summary

The paper covers a review of the decisions of the Constitutional Court in the area of labour law and social security law in the period 2008-2017. On the basis of the collected data on the appealed and resolved constitutional complaints, the author found violations of human rights; on the bases of initiatives and requests she examined which provisions of the laws in the respective fields have been annulled by the Constitutional Court or declared as unconstitutional. Further she examined two non-executed decisions of the Constitutional Court concerning the interference of the authorities with the collective bargaining on the salary system in the public sector (Decision No U-I-249/10 of 15 March 2012) and on the payment of contributions from the severance pay upon termination of the employment contract for the reason of incompetence (Decision No U-I-214/09 Up-2988/08 of 8 July 2010).

On the grounds of the decisions of the Constitutional Court in the field of individual employment relationships, the author concludes that its constitutional judgements did not base only on the main law governing individual labour relationships (the Employment Relationships Act), but also on special laws governing these relations (the public Sector Salary System Act, the Act Regulating the Working Time and Compulsory Rest Periods of Mobile Workers, and Recording Equipment in Road Transport, the Fiscal Balance Act). In the field of collective labour relations, the Constitutional Court's decisions regarding workers' participation (Article 76 of the Constitution) and freedom of trade unions (Article 76 of the Constitution) are of importance, since according to the author, they have significantly influenced the role of workers' representations and collective bargaining.

* Etelka Korpič – Horvat, PhD in Law, Vice-president of the Constitutional Court of the Republic of Slovenia
etelka.korpic-horvat@us-rs.si

The author draws particular attention to the doctrine of the Constitutional Court's decision related to the violations of constitutional procedural guarantees, especially of Article 22 of the Constitution (equal protection of rights). She highlights two aspects of violation of this right: the obviously wrong decisions of the court and insufficient explanation of the court decision.

In the field of social security, the author dealt with the characteristics of the court decisions concerning social security rights. Most decisions of the Constitutional Court in this field were related to the right to a pension; the author connects them and shows its development.